

αφού προηγουμένως μας προετοίμασε γι' αυτήν με μιαν απαράμιλλη εθνογραφική μαεστρία. Η συμμετοχή του Cadigan δεν ήταν η μόνη περίπτωση αλληλοδιείσδυσης ανάμεσα στον κόσμο των Αναστεναριών και σε εκείνον του αμερικανικού fire-walking. Ήδη από το 1986 εμφανίστηκαν μερικοί νεόφυτοι Έλληνες αναστενάρηδες. Ήταν η Καίτη, μια νεαρή Αθηναία καλλιτέχνης· ο Δημήτρης, με πυχυί αρχιτεκτονικής από πανεπιστήμιο των Ηνωμένων Πολιτειών· η Ειρήνη, από τις Σέρρες, ο πατέρας της οποίας είχε ζήσει στο Παρίσι· ο Κυριάκος, φοιτητής της φυσικής στη Θεσσαλονίκη. Επιπλέον, νέος αρχηγός των αναστενάρηδων ήταν ο Τάσος, ένας νεαρός γιατρός.

Ήταν νέοι, καλλιεργημένοι, ανήκαν στην αστική τάξη και ένιωθαν μπερδεμένοι. Ενδιαφέρονταν για το μυστικισμό, τον πνευματισμό, την αστρολογία, την παραψυχολογία, ακόμη και για την επιστήμη. Μιλούσαν για ανισορροπίες yin-yang, για «μεταβατικές κρίσεις», ή πάλι, στην περίπτωση του γιατρού, για ψυχοσωματικές ασθένειες. Προσπαθούσαν, και αυτοί, να επιτύχουν μια προσωπική ολοκλήρωση, πράγμα που δεν τους παρείχε η ζωή της πόλης. Γι' αυτό και ακολουθούσαν μια «παράλληλη» οδό. Η οδός αυτή τους είχε επαναφέρει στις ρίζες τους, στις παραδόσεις της ελληνικής αγροτικής κοινωνίας και τα Αναστενάρια.

Ο Danforth σημειώνει, ωστόσο, ότι, κατά παράδοξο τρόπο, «οι νέοι έλκονται από τα Αναστενάρια για πολλούς από τους ίδιους εκείνους λόγους που τους κάνουν να έλκονται και από ορισμένες πλευρές της αντι-κουλτούρας. Τα Αναστενάρια παρέχουν τη δυνατότητα σ' αυτούς τους νέους να γνωρίσουν κάτι που από τη μια είναι παλαιό και παραδοσιακό, ενώ από την άλλη είναι καινοφανές και εξωτικό. Ο Κυριάκος [...] μπορεί να περιέλθει σε μια διαφορετική συνειδησιακή κατάσταση, περιβαλλόμενος για πρώτη φορά από τα σύμβολα της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τα οποία ανατράφηκε. Μπορεί να καταλαμβάνεται από το ίδιο πνεύμα από το οποίο καταλαμβάνονταν και η γιαγιά του».

Ο κόσμος έχει λοιπόν γίνει μικρότερος. Ο λόγος του κινήματος New Age και ο λόγος των Αναστεναριών αρχίζουν να εμφανίζουν μερικές ανησυχητικές ομοιότητες. Και κατά τον Danforth, εμφανίζουν ανησυχητικές ομοιότητες και με τη γλώσσα της ανθρωπολογίας. Ποια είναι άραγε τα όρια ανάμεσα στο θρησκευτικό ιδίωμα των αναστενάρηδων, τις ψυχολογικές «αυτεπιβεβαιώσεις» των Αμερικανών fire-walkers και τις ανθρωπολογικές ερμηνείες των πανεπιστημιακών; Πώς να διακρίνουμε την αναζήτηση νοήματος που προσιδιάζει στον ανθρωπολόγο από την αναζήτηση του κινήματος New Age, ή ακόμη και από εκείνη των αναστενάρηδων, όταν παραδεχόμαστε αβίαστα ότι είναι αυτή ακριβώς η αναζήτηση που μας κάνει να ενεργούμε; Πώς να νομιμοποιήσουμε τον πανεπιστημιακό λόγο χωρίς να τον καταστήσουμε προνομιούχο σε βάρος των άλλων λόγων; Αυτό είναι που προβληματίζει τον Danforth.

Στη θέση του, ωστόσο, δεν θα ανησυχούσα καθόλου. Το *Firewalking and Religious Healing* είναι το είδος εκείνο μελέτης που καταδεικνύει ότι, ακόμη και στον μεταμοντέρνο κόσμο μας, η μεθοδική διερεύνηση της ανθρώπινης εμπειρίας είναι πάντοτε εφικτή.

Μετάφραση από τα γαλλικά: Νίκη Μολφέτα
(Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης - Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Επιθεώρηση *Liber*, έτος 2, τεύχος 1, Μάρτιος 1990.

Σημείωμα για την ελληνική έκδοση

• Loring M. Danforth, *Τα Αναστενάρια της Αγίας Ελένης: πυροβασία και θρησκευτική θεραπεία*, Πλέθρον, Αθήνα 1995 (Σειρά: Λαϊκός πολιτισμός / τοπικές κοινωνίες· διευθυντής: Στάθης Δαμανάκος).

Ο αναγνώστης της ελληνικής μετάφρασης του βιβλίου του L. Danforth θα βρεθεί μπροστά στην παράδοξη κατάσταση να μη μπορεί να συσχετίσει τελείως τη βιβλιοκριτική του R. Just με το περιεχόμενο του ίδιου του βιβλίου. Το παράδοξο αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ελληνική μετάφραση δεν περιλαμβάνει το ένα τρίτο του πρωτότυπου κειμένου, το οποίο αναφέρεται στο λεγόμενο «αμερικανικό κίνημα πυροβασίας». Το σοβαρό αυτό εκδοτικό απόστημα επιτείνεται ακόμη περισσότερο, καθώς γίνεται προσπάθεια να καλυφθούν επιμελώς τα ίχνη του απουσιάζοντος κειμένου: Από την εισαγωγή λείπουν δυόμισι σελίδες που αναφέρονται στην αμερικανική εκδοχή της πυροβασίας, ενώ από τη βιβλιογραφία απουσιάζουν οι σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές. Αλλά το σοβαρότερο είναι ότι δεν υπάρχει πουθενά ένα σύντομο σημείωμα του διευθυντή της σειράς ή τουλάχιστον του εκδότη (οι οποίοι πράγματι δεν μας έχουν συνηθίσει σε τέτοιου είδους αποπήματα) σχετικά με το λόγο ή την αιτία αυτής της επιλογής, που θα καθιστούσε έστω και στοιχειώδως αποδεκτή αυτή την κατά τη γνώμη μου αυθαίρετη πράξη.

Δεν μπορώ να πιστέψω ότι ο λόγος είναι οικονομικός, αφού το εξαιρετικά ενδιαφέρον αυτό βιβλίο θα αγοραζόταν από το ίδιο, αν όχι, πιστεύω, μεγαλύτερο αριθμό αναγνωστών (δεδομένης και της ύπαρξης δύο πλέον πανεπιστημιακών τμημάτων κοινωνικής ανθρωπολογίας στην Ελλάδα). Δεν θα ήθελα να πιστέψω ότι ο λόγος της συνειδητής αυτής επιλογής είναι ότι το θέμα της αμερικανικής πυροβασίας «δεν μας αφορά». Κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίφαση και με τη ρητή φιλοσοφία της σειράς, όπως εκφράζεται από το διευθυντή της, ότι «στόχος... είναι να παρουσιάσει τις πιο αξιόλογες εργασίες που πραγματοποιήθηκαν ...κατά προτεραιότητα στον ελληνικό χώρο» (άρα όχι αποκλειστικά - έμφαση δική μου). Κυρίως όμως μια τέτοια αντίληψη είναι επιλήψιμη, διότι βρισκόμαστε στο χώρο της κοινωνικής ανθρωπολογίας, ενός δηλαδή γνωστικού κλάδου από τη φύση του συγκριτικού. Ο ανθρωπολόγος επινοεί την ίδια του την κατανόηση, αφού αυτή συγκροτείται με αφετηρία τις κατηγορίες του δικού του πολιτισμού καθώς μετασηματίζονται κάτω από την επίδραση της επιτόπιας έρευνας (R. Wagner). Τα αναστοχαστικά σημεία του κειμένου του Danforth τεκμηριώνουν πράγματι με γλαφυρότητα αυτή την άποψη. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο αναγνώστης, ο Έλληνας αναγνώστης στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να κατανοήσει βαθύτερα τα αναστενάρια μέσα από τη συγκριτική, αντιστικτική σκοπιά του εθνογράφου. Θα πρέπει επίσης να θυμίσουμε ότι ο ίδιος ο Αμερικανός πυροβάτης Ken Cadigan πλησίασε τον Danforth επηρεασμένος ήδη από την εμπειρία του στο Λαγκαδά, υπάρχει δηλαδή ένας φυσικός, υπαρξιακός δεσμός σε όλα τα επίπεδα αυτής της ανθρωπολογικής δουλειάς. Κι αυτόν τον «πυκνό» δεσμό δεν έχει κανείς το δικαίωμα να αναρριεί ή να αλλοιώνει, διότι αλλοιώνει και το έργο και τις ρητές προθέσεις του συγγραφέα.

Η οποιαδήποτε επανόρθωση με την έκδοση του υπόλοιπου κειμένου θα ήταν βέβαια εξαιρετικά γενναία πράξη εκ μέρους των υπευθύνων της συμπαθέστατης κατά τα άλλα αυτής σειράς. Η λύση αυτή φαντάζει οικονομικά εξεζητημένη και ρευστή, είναι όμως πιστεύω τίμια και γενναία.

Θεόδωρος Παραδέλλης